

ความพร้อมในการเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี
ของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม

READINESS TO THE INNOVATION OTOP COMMUNITY TOURISM
OF MAHASAWAT CANAL COMMUNITY, NAKHON PATHOM PROVINCE

เพ็ญศรี จิรินัง^{1*} อรุณ รักรธรรม² และ สมพร เพ็ญจันทร์³

Pensri Chirinang^{1*}, Arun Raktham² and Somporn Fuangchan³

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย^{1*,2,3}

College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Bangkok, Thailand^{1*,2,3}

pensri.chi@rmutr.ac.th^{1*}

Received: 2019-12-05

Revised: 2020-02-09

Accepted: 2020-02-25

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ถอดบทเรียนความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์สู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และ 2) สร้างแนวทางการพัฒนาสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จำนวน 14 คน แล้วทำการวิเคราะห์แก่นสาระ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ นำนวัตกรรมมาพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP มีการจัดกิจกรรมและผลิตสินค้าต่าง ๆ ด้วยการนำทรัพยากรและวิถีชีวิตที่มีอยู่เดิม มาสร้างสรรค์เป็นประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว และก่อให้เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และ 2) แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ประกอบด้วย 5 แนวทาง ได้แก่ การพัฒนาตามหลักการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว และการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: ความพร้อม ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี การพัฒนาชุมชน

ABSTRACT

The purposes of this research were to: 1) conduct the lesson learned from success to become the innovation OTOP community tourism of Mahasawat canal community, and 2) create the guidelines to develop the OTOP INNO-LIFE tourism community. The study was conducted by a qualitative research and collecting data by observation and in-depth interviews with 14 government officials and people who involved with the innovation OTOP community tourism and the data were analyzed by thematic analysis.

The results revealed that; 1) Mahasawat canal community use innovation to develop OTOP products, organized activities, and produced various products by bringing resources and ways of life to create an experience for tourists, and create job employment and distribute income to the local area, and 2) the guidelines for developing the OTOP INNO-LIFE tourism community of Mahasawat canal community consisted of 5 approaches; (1) the development according to the principles of OTOP INNO-LIFE tourism community; (2) tourist attractions development; (3) human resource development; (4) tourism marketing development and (5) local community participation development.

Keywords: Readiness, OTOP INNO-LIFE tourism community, community development

บทนำ

รัฐบาลมีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำของสังคม ที่มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 ในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการระดับประเทศ คือ คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอ.นตผ.) เป็นผู้ขับเคลื่อนและมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชน เป็นผู้รับผิดชอบหลัก

ส่งเสริมการดำเนินงาน OTOP จนถึงปัจจุบัน โดยร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ สนับสนุนส่งเสริมยกระดับผลิตภัณฑ์และพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลายเพื่อให้ขายได้ มุ่งปรับตัวสู่การค้าแบบสากล ทำให้ผลิตภัณฑ์ของคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่สามารถแข่งขันได้ ต้องออกไปขายสินค้าตามที่ต่าง ๆ ไม่มีความสุข รายได้ไปตกอยู่กับผู้ประกอบการคนเดียว ไม่กระจายถึงประชาชนกลุ่มใหญ่ในชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานราก ไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร กอปรกับรายได้จากการท่องเที่ยวที่เป็นกระแสหลักของประเทศ ส่วนใหญ่ตกไปอยู่ใน

กลุ่มทุนเอกชน เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ห้างร้าน ใหญ่ ๆ กลุ่มทัวร์ไม่ลงไปถึงฐานรากเช่นเดียวกัน ดังนั้นจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนผ่านยุคการผลิต ขายสินค้า OTOP ออกจากชุมชนเพียงด้านเดียว สู่การเพิ่มช่องทางสร้างรายได้ตามความต้องการ (Demand Driven Local Economy) โดยการขาย สินค้าอยู่ในชุมชนที่มาจากการท่องเที่ยว โดยใช้ เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความ คิดสร้างสรรค์ แปลงเป็นรายได้ ทั้งนี้ครอบคลุม และลูกหลานยังอยู่ร่วมกัน ไม่ต้องแข่งขันนำ

ผลิตภัณฑ์ออกไปขายนอกชุมชน เป็นชุมชน ท่องเที่ยวที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี ชวนกันคิด ชวนกันทำ ผลิตภัณฑ์และบริการ รวมทั้งมีการเชื่อมโยง เส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชนที่มีเสน่ห์ดึงดูด และมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามา เยี่ยมเยือนและใช้จ่ายเงินในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งรายได้จะกระจายอยู่กับคนในชุมชน ทุกคน มีความสุข เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับ ชุมชน (Strength with in) และเป็นการพัฒนา เศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง

แนวคิดการพัฒนา OTOP รูปแบบใหม่

ภาพที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบแนวคิดการพัฒนา OTOP รูปแบบเดิมและ และ OTOP ยุคใหม่

ที่มา: กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2561 (Ministry of Interior, Department of Community Development, 2018)

คลองมหาสวัสดิ์เป็นคลองประวัติศาสตร์ที่มีจุดเด่นในความเป็นอัตลักษณ์ของวิถีชีวิตชุมชนชาวเกษตร จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์ การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือคลองมหาสวัสดิ์ เริ่มต้น พ.ศ.2540 โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ร่วมกับกรมส่งเสริมการเกษตร พัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรทั่วประเทศ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและพบว่าสวนผลไม้ริมคลองมหาสวัสดิ์มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ ผนวกวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ จึงได้ร่วมกันให้ความรู้การจัดการการท่องเที่ยวแก่ชาวสวน และผู้นำชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ และจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวล่องเรือชมสวนคลองมหาสวัสดิ์ โดยได้เปิดบริการท่องเที่ยวเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2543 ชุมชนแห่งนี้ได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว รางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยในปี 2550 และได้รับการคัดเลือกจากกรมส่งเสริมการเกษตรให้อยู่ใน “50 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องชม” ประจำปีงบประมาณ 2561 ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นหากมีถอดบทเรียนความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์สู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และสร้างแนวทางการพัฒนาสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์จะสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนการตลาด และการพัฒนากลยุทธ์ในการให้บริการเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในอนาคต เพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์สู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี
2. เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

นิยามศัพท์

- 1) ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หมายถึง การพัฒนา OTOP รูปแบบใหม่ ที่เน้นการสร้างรายได้จากความต้องการของชุมชน เพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากที่มั่นคงให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ เกิดการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่ท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ชาวบ้านสามารถขายสินค้าได้ภายในชุมชนโดยไม่ต้องวิ่งหาตลาดเหมือนในอดีต
- 2) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม โดยอาจให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิตวัฒนธรรมประเพณี

- 3) แนวทางการพัฒนา หมายถึง การกำหนดแบบแผนในการดำเนินการท่องเที่ยวให้ดีขึ้น โดยมีแบบแผนในการดำเนินการพัฒนา

ระเบียบวิธีการวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

- การวิจัยครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม คือ 1) สมาชิกของกลุ่มหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานการท่องเที่ยวของชุมชน

คลองมหาสวัสดิ์ จำนวน 8 คน และ 2) เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 6 คน โดยคณะผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากเอกสารเผยแพร่และคู่มือการบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จากกรมพัฒนาชุมชน มาประกอบการวิจัยด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตการณ์ (observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีการตั้งแนวคำถามหลักไว้ก่อนล่วงหน้าเป็นแบบกว้าง ๆ เพื่อให้มีจุดยืน และประเด็นที่ต้องสัมภาษณ์ ใช้ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด ไม่มีการกำหนดหรือเรียงลำดับหัวข้อคำถาม แต่เป็นการสนทนาแบบธรรมชาติ และไม่สร้างความอึดอัดแก่ผู้ถูกซักถาม

การตรวจสอบข้อมูล

คณะผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบความเชื่อถือได้ (Credibility) โดยผู้วิจัยได้บันทึกเสียงการสัมภาษณ์ตลอดการรวบรวมข้อมูล และมีการใช้คำพูดของผู้ให้ข้อมูลเพื่อยืนยันความจริง และความชัดเจนในทุกประเด็นของการวิเคราะห์และการรายงานผล การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ซึ่งผู้วิจัยใช้การตรวจสอบบุคคล โดยนำข้อมูลที่ได้จาก

ภาคสนามมาวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างบุคคลที่ให้ข้อมูล ว่าถ้าเปลี่ยนแปลงบุคคลที่ให้ข้อมูลแล้ว ข้อมูลที่ได้จะเหมือนกันหรือไม่ การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ กัน ด้วยวิธีการสนทนา การสอบถาม การสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลจากเอกสาร แล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบยืนยันกัน และการยืนยันผล (Confirm Ability) โดยผู้วิจัยตรวจสอบความตรงของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล ด้วยการนำข้อสรุปเสนอต่อชุมชน เพื่อขอความคิดเห็นและการยืนยันผล (Chantarawanit, 2005; Denzin and Lincoln, 2000; Stake, 2010)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic analysis) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เพื่อพิจารณาประเด็นที่มีความเหมือนกันหรือต่างกัน หลังจากนั้นเชื่อมโยงข้อมูลให้มีลักษณะเป็นแนวคิดสรุปเชิงนามธรรม โดยนำเสนอผลการศึกษารูปพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยเรียงตามข้อคำถาม

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

1. การถอดบทเรียนความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์สู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 กลุ่ม สรุปได้ว่าความสำเร็จในการจัดการ

ท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ ผู้การเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีนั้น ชุมชนได้นำนวัตกรรมมาพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP มีการจัดกิจกรรมและผลิตสินค้าต่าง ๆ ด้วยการนำทรัพยากรและวิถีชีวิตที่มีอยู่เดิมมาสร้างสรรค์เป็นประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว และก่อให้เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น เนื่องจากอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ คือ อาชีพเกษตรกรรม การทำสวนทำไร่ ไถนา ประชาชนในพื้นที่มีอาชีพเสริมและสามารถหารายได้เพิ่มจากธุรกิจท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการในพื้นที่ได้จ้างคนงานในชุมชนเกือบทั้งหมด และมีการส่งเสริมให้เยาวชนทำงานในช่วงวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ หรือช่วงปิดเทอมเพื่อหารายได้พิเศษโดยเป็นไกด์นำเที่ยว อีกทั้งผู้ประกอบการยังเปิดพื้นที่ให้เฉพาะประชาชนในพื้นที่ได้นำของมาขายโดยเก็บค่าเช่าแผงขายของแต่ละร้านค้าในราคาที่ถูก ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น ลดปัญหาสังคม และประชาชนในพื้นที่มีความสุข ดังคำสัมภาษณ์

...“มหาสวัสดิ์ เกิดจากแนวความคิดการนำวิถีชีวิตของเกษตรกรที่ทำอยู่เป็นกิจวัตรมาผสานกับทุนธรรมชาติที่มีอยู่ คือ ทรัพยากรด้านการเกษตร การทำสวน ทำไร่ ไถนา ที่พ่อแม่ปู่ย่าตายาย ทำสืบเนื่องมาจนถึงรุ่นลูกหลานมาผสมผสานกับสิ่งที่มีอยู่ในพื้นที่ ชุมชนบ้านศาลาดิน เป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชน วิถีชีวิตชาวบ้านสมัยก่อนจนถึงปัจจุบันมีการทำปุ๋ยชีวภาพ การทำขนมข้าวตัง ไข่เค็มเสริมไอโอดีน เห็ดหอม

เห็ดนางฟ้า และของฝากอีกมากมายที่เป็นสินค้าโอท็อปอีกด้วย”...(people, interviewed on April 21, 2019)

...“การมีส่วนร่วมของคนที่นี่ก็คือการจ้างงาน ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ เป็นแหล่งกำเนิดอาชีพให้กับคนในท้องถิ่น ชาวบ้านก็ได้รับประโยชน์เศรษฐกิจที่นี้ก็ดีขึ้น พวกชาวบ้านเองก็มีความสุข”....(government officials, interviewed on April 21, 2019)

...“การท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น เกิดกระจายรายได้เพราะอย่างน้อย ๆ คนในท้องถิ่นตรงนั้นเขามีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งจากนักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวและคนในท้องถิ่นได้มาขายของ”.... (people, interviewed on April 21, 2019)

จากการลงพื้นที่ คณะผู้วิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ แบ่งเป็น 5 จุด ดังนี้

1. บ้านศาลาดิน เปรียบเสมือนศูนย์กลางที่รวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาแบบพึ่งพาตนเองของชุมชน ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องการสร้างรายได้ การแก้ปัญหา และการอนุรักษ์ธรรมชาติภายในชุมชน มีการสาธิตการทำข้าวตัง การให้ความรู้ในการนำผักตบชวาที่ก่อปัญหาแก่เส้นทางสัญจรมาทำเป็นปุ๋ย การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อบริหารจัดการน้ำในชุมชนซึ่งทั้งหมดนี้สามารถเป็นต้นแบบให้ชุมชนอื่นมาศึกษาได้ด้วย ดังภาพที่ 2 และ 3

ภาพที่ 2 และ 3 ชุมชนบ้านศาลาดิน

2. นาบัวลุ่มแจ่ม นาบัวเป็นอาชีพที่ทำกันมานานแล้วและจุดเด่นของกิจกรรมนี้คือนักท่องเที่ยวสามารถทดลองเก็บบัวด้วยตัวเองและนอกจากจะได้เห็นบรรยากาศอันงดงามแล้วยังจะได้ความรู้เกี่ยวกับกรรมวิธีการทำนาบัว

ควบคู่กันไปด้วย เพราะว่าคนที่คอยดูแลนักท่องเที่ยวจะเป็นผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์โดยตรงกับอาชีพ และวิถีชีวิตของคนที่นี่ ดังภาพที่ 4 และ 5

ภาพที่ 4 และ 5 นาบัวลุ่มแจ่ม

3. บ้านพักข้าวขนิษฐา มีความโดดเด่นในการจัดบรรยากาศที่ร่มรื่น รับฟังการแหล่งพักข้าวจากเจ้าของบ้าน การเตรียมน้ำพักข้าวไว้เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองดื่มโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังมีการให้ความรู้ในการปลูกพักข้าวสาธิตและขายผลิตภัณฑ์จากพักข้าวแก่นักท่องเที่ยว เช่น การทำน้ำพักข้าว การทำน้ำเย็นตาโฟพักข้าว และผลิตภัณฑ์แปรรูปต่าง ๆ จากน้ำพักข้าว อาทิ สบู่ล้างหน้า และโลชั่นทาผิว เป็นต้น บ้านพักข้าวแห่งนี้พร้อมที่จะแบ่งปันความรู้ และประสบการณ์ให้แก่ทุกคนที่สนใจหรืออยากนำไปลองทำที่บ้าน ดังภาพที่ 6 และ 7

4. สวนผลไม้ลุ่มบุญเลิศ (ป่าแจ้ว) สวนแห่งนี้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญของชุมชน มีการจัดกิจกรรมให้ความรู้การทำสวน

ผลไม้แบบเกษตรผสมผสาน ไปพร้อม ๆ กับให้นักท่องเที่ยวได้ชิมผลไม้สด ๆ ตามฤดูกาลจากสวน เช่น กระท้อน ขนุน มะม่วง มะพร้าว ส้มโอ เป็นต้น ทั้งยังมีกิจกรรมนั่งรถอีแต่นชมสวนที่สามารถสร้างประสบการณ์ที่สนุกสนานและความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว มีการสาธิตการทำอาหารพื้นบ้านที่หาทานได้ยาก เช่น ขาหมูต้มยำใบมะดัน และขายผลิตภัณฑ์ของฝากต่าง ๆ ซึ่งมีการคิดและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น กล้วยหอมทอด 7 รส ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกล้วยหอมที่ขายดีของกลุ่มแม่บ้านวิสาหกิจชุมชน และเมี่ยงคำดอกบัวหลวงที่ใช้บัวจากนาบัวปลูกแบบอินทรีย์ปลอดสารพิษ ดังภาพที่ 8 และ 9

ภาพที่ 6 และ 7 บ้านพักข้าวขนิษฐา

ภาพที่ 8 และ 9 สวนผลไม้ลุงบุญเลิศ (ป่าแจ้ว)

5. ฟาร์มกล้วยไม้คุณสร้อย เป็นฟาร์มกล้วยไม้ที่รวบรวมกล้วยไม้มากมายหลายพันธุ์ภายในจัดบรรยากาศเป็นฟาร์มเปิดให้นักท่องเที่ยวได้ชมและถ่ายรูปในสวนกล้วยไม้ได้อย่างอิสระ และสามารถติดต่อซื้อกลับบ้านในราคาไม่แพง

นักท่องเที่ยวนิยมแวะเวียนมาเยี่ยมชมหรือศึกษาวิธีการปลูกกล้วยไม้ การขยายพันธุ์ด้วยวิธีต่างๆ และการดูแลกล้วยไม้ เป็นต้น โดยเจ้าของฟาร์มที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านนำให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวด้วยตัวเอง ดังภาพที่ 10 และ 11

ภาพที่ 10 และ 11 สวนผลไม้ลุงบุญเลิศ (ป่าแจ้ว)

2. แนวทางการพัฒนาสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี สรุปได้ 5 แนวทาง คือ

การพัฒนาตามหลักการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวและการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์สามารถนำแนวทางดังกล่าว ไปใช้ในการวางแผนการตลาด และการพัฒนากลยุทธ์ในการให้บริการเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในอนาคตเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การพัฒนาตามหลักการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี โดยการค้นหาอัตลักษณ์ชุมชนนำเสนอเสน่ห์ชุมชน เน้นให้มีการสร้างตลาดที่ชุมชนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามา และพัฒนาศักยภาพของผลิตภัณฑ์ OTOP ให้พร้อมขายและสร้างรายได้เพิ่มขึ้น

2.2 การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว ควรจัดการสิ่งแวดล้อมความสะอาดในพื้นที่ มีการตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์สำหรับล่องเรือ ตรวจสอบความพร้อมของกล้องวงจรปิดภายในพื้นที่ว่าสามารถใช้งานได้ทุกตัว ในส่วนของระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานในพื้นที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาดูแล และควรปรับปรุงถนนที่เป็นหลุมเป็นบ่อเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ และเป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว

2.3 การพัฒนาบุคลากร ควรมีการอบรมให้ความรู้พนักงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องของการให้บริการด้านต่าง ๆ ความรู้เรื่องความปลอดภัย ความรู้ด้านการท่องเที่ยว และควรร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรมเยาวชนในท้องถิ่นให้เป็นมัคคุเทศก์

2.4 การพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว ควรนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาเพื่อส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ และแอปพลิเคชัน เป็นต้น ผู้ประกอบการ ในพื้นที่ควรพัฒนาเว็บไซต์ของตนเองให้ใช้งานง่ายและน่าดึงดูดมากขึ้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนส่งเสริมการตลาดทางการท่องเที่ยวของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

2.5 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ควรสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ให้แก่ผู้นำชุมชน ชาวบ้านในท้องถิ่นและเยาวชน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้พวกเขาได้มีส่วนร่วม อีกทั้งยังก่อให้เกิดความสามัคคีและความเข้มแข็งในชุมชนที่จะเป็นตัวช่วยขับเคลื่อนเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. การถอดบทเรียนความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์สู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

ความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์สู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว

OTOP นวัตกรรม พบว่าชุมชนคลองมหาสวัสดิ์มีความพร้อมด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ด้านเป้าหมายตามหลักการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม และด้านศักยภาพของชุมชน โดยความพร้อมด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว พบว่าชุมชนคลองมหาสวัสดิ์เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ถึงวิถีชุมชนแห่งคลองมหาสวัสดิ์ที่สามารถเที่ยวได้ตลอดทั้งปี การเดินทางง่าย ๆ และไม่ไกลจากกรุงเทพฯ เป็นชุมชนที่นำเอาวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมชุมชน มาสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยใช้จุดเด่นความเป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำตั้งแต่ครั้งโบราณมาเป็นจุดเชื่อมโยง นอกจากนี้ยังมีตลาดน้ำคลองมหาสวัสดิ์บ้านศาลาดิน หรือตลาดน้ำประชารัฐ ซึ่งเป็นแหล่งรวมสินค้าเกษตร สินค้าโอท็อป และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับวิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (Bunyaphak, 1986) ที่เสนอหลักเกณฑ์การพิจารณาและการกำหนดศักยภาพ หรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวว่าประกอบด้วย คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยายากศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และวิถีชีวิต ความสะดวกในการเข้าถึง

ความพร้อมด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว พบว่าชุมชนคลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมานานนับสิบปีแล้ว มีทั้งนาบัว สวนส้มโอ สวนกล้วยไม้ และล่องเรือชมวิถีชีวิตริมคลองมหาสวัสดิ์ และทางองค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์ได้ขยายต่อยอด

เปิดตลาดน้ำ บริการนักท่องเที่ยว มีการจำหน่ายสินค้าชุมชน พืชผัก ผลไม้จากสวน สินค้าทางการเกษตร สินค้า OTOP ของที่ระลึก อาหารเครื่องดื่ม และของดีตำบลมหาสวัสดิ์ซึ่งสอดคล้องกับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (Chittangwattana, 2005) ที่อธิบายถึงสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้อยากเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวแล้ว เกิดความประทับใจ อาจเป็นสิ่งที่ทำให้ความรู้และความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว อาทิเช่น วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน เช่น ชนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปกรรม งานเทศกาลหรืองานประเพณี การละเล่นพื้นเมืองหรือพื้นบ้าน พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน การประกอบอาชีพ ศูนย์วัฒนธรรม การทำนาทำไร่ เป็นต้น

ความพร้อมด้านเป้าหมายตามหลักการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม พบว่าการท่องเที่ยวชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ก่อให้เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น เนื่องจากอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ คือ อาชีพเกษตรกรรม การทำสวน ทำไร่ ไถนา ประชาชนในพื้นที่มีอาชีพเสริมและหารายได้เพิ่มเติมจากธุรกิจท่องเที่ยว ผู้ประกอบการในพื้นที่ได้มีการจ้างงานคนในชุมชน มีการส่งเสริมให้เยาวชนทำงานในช่วงวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ หรือช่วงปิดเทอมเพื่อหารายได้พิเศษเป็นไกด์นำเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (Ministry of Interior, Department of Community Development, 2018) ที่อธิบายว่าโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม เกิดจากความตั้งใจของกรมพัฒนาชุมชนที่จะดึงเสน่ห์แห่งภูมิปัญญาวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์

มาแปลงเป็นเม็ดเงิน เกิดการกระจายรายได้ภายในชุมชน สร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยลูกหลานไม่ต้องลำบากออกไปหางานนอกบ้าน ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ความพร้อมด้านศักยภาพของชุมชนพบว่าชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ มีศักยภาพและความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ด้วยสภาพทางธรรมชาติที่มีความงดงาม เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ การนำเอาวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมชุมชนมาสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยใช้จุดเด่นความเป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำ ตั้งแต่ครั้งโบราณมาเป็นจุดเชื่อมโยง สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของ วิชา ศรีระทุ (Srirath, 2008) ที่ระบุว่าต้องครอบคลุมองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ คือ การดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะ หรือมีความเป็นเอกลักษณ์ เป็นต้น ด้านการจัดการ คือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่ ด้านกิจกรรม และกระบวนการ คือ การพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาว่า องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง และประชาชนในท้องถิ่นมีความพอใจ หรือสนใจที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

2. แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์

จากการการถอดบทเรียนความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์สู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นำไปสู่การสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ สรุปได้ 5 แนวทางประกอบด้วย การพัฒนาตามหลักการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว และการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยสอดคล้องกับกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (Ministry of Interior, Department of Local Administration, 2007) ที่อธิบายถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยว ว่ามีหลักการดำเนินการที่สำคัญ 5 ประการ คือ การเร่งพัฒนา บุคลากร พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ทั้งในเขตเมืองและนอกเมืองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่ สร้างแหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยว และวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการ

จัดสหกรณ์การท่องเที่ยวและการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว การเพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง การเร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่น ๆ โดยรอบ ทั้งด้านการตลาด การลงทุน และการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว และการบริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญศรี จิรินัง (Chirinang, 2015) ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว จังหวัดกาญจนบุรี จากการพิจารณาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดกาญจนบุรี สามารถกำหนดแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดกาญจนบุรี ได้ 6 แนวทาง ได้แก่ การพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก แนวทางอนุรักษ์และคงสภาพความดั้งเดิมของวัดศูนย์ปฏิบัติธรรมโบราณสถานและสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองการเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การส่งเสริมการผลิตสินค้าในชุมชนท้องถิ่น การจัดกลุ่มนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม และกำหนดให้มีมาตรการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อม

ที่ชัดเจน และการสนับสนุนเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจร่วมกันของประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยบางประการ ในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ ดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการวางแผนร่วมกับผู้ประกอบการและผู้นำชุมชนในการกำหนดกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมชุมชน มาสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยใช้จุดเด่นความเป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำตั้งแต่ครั้งโบราณมาเป็นจุดเชื่อมโยง
2. หน่วยงานภาครัฐ และโรงเรียนในพื้นที่ตำบลมหาสวัสดิ์ ควรร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้แก่ชาวบ้าน นักเรียน รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลมหาสวัสดิ์ เช่น การเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกรรม การเรียนรู้ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการเรียนรู้วิถีชุมชน เป็นต้น
3. ควรมีการฟื้นฟูสภาพภูมิทัศน์ให้มีความสวยงาม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนและมีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ มีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ควรมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการบริการ และ

สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว โดยหน่วยงานภาครัฐ และมีการปรับปรุงให้มีความพร้อมในการใช้งาน เช่น ระบบไฟฟ้าแสงสว่าง ริมทาง สภาพถนนสาธารณะ โดยเฉพาะการจัดทำป้ายบอกทิศทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน และทำให้การเข้าถึงทำได้ง่าย

4. หน่วยงานภาครัฐควรช่วยในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่หลากหลาย และสามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวได้ เช่น การจัดกิจกรรมในชุมชน การสื่อสารผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต และการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแนะนำแหล่งท่องเที่ยว การจัดทำคู่มือแนะนำการท่องเที่ยว ที่พักแรม ของดีของชุมชนมหาสวัสดิ์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิต เพื่อให้ชุมชนมหาสวัสดิ์เป็นที่รู้จักสำหรับนักท่องเที่ยวและควรมีการศึกษากลุ่มตลาดเป้าหมายที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อชุมชนมหาสวัสดิ์ มีนักท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีการเดินทางท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

5. ผู้ประกอบการควรพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถในการต้อนรับนักท่องเที่ยว และรักษามาตรฐานในการบริการให้เป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่มีการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมและศึกษาหาความรู้ในด้านการเกษตร

6. ผู้ประกอบการควรมีการพัฒนาการแปรรูปผลไม้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถหาซื้อได้ตลอดช่วงเวลาในการท่องเที่ยว เช่น การอบแห้ง การดอง การแช่แข็งโดยเฉพาะ

มะม่วงที่มีการเก็บเกี่ยวเป็นฤดูกาล และควรมีการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในด้านการพัฒนาสินค้าของที่ระลึกให้เป็นของดีของชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาหาคำตอบประกอบการจัดการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนโดยชุมชน โดยทำการเปรียบเทียบความคิดเห็น ระหว่างนักวิชาการ สมาชิกกลุ่มที่มีการดำเนินการท่องเที่ยวในชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ควรศึกษาวิจัยหรือดำเนินการสำรวจความนิยมและความสนใจของนักท่องเที่ยวหรือประชาชนทั่วไปที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม เพื่อนำผลการวิจัยมากำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ อีกทั้งนำผลการวิจัยมาใช้ ในการปรับปรุงพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยว

3. ควรศึกษาบทบาทของประชาชน ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐเพื่อจะได้ทราบว่าควรมีบทบาทอย่างไรในการเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว และการบริการการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณโดยวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ประจำปีงบประมาณ 2562

REFERENCES

- Bunyaphak, W. (1986). Impact of Tourism Industry on Cultural Heritage. *Tourism Journal*, 4 (4), 31-38. (in Thai)
- Chantarawanit, S. (2005). **Qualitative research methods**. (13th edition). Bangkok: The Publisher of Chulalongkorn University. (in Thai)
- Chirinang, P. (2015). Guidelines to Develop the Tourism Potential of Kanchanaburi. *Western University Research journal of Humanities and Social Sciences*, 1 (1), 1-14. (in Thai)
- Chittangwattana, B. (2005). **Sustainable Tourism Development**. Bangkok: Press and design. (in Thai)
- Denzin, K. & Lincoln, S., (2000). **Handbook of Qualitative Research**. (2nd ed.). London: Sage Publications.
- Government Officials, (2019). interviewed on April 21, 2019. (in Thai)
- Ministry of Interior, Department of Local Administration. (2007). **Tourism Promotion Standards**. Retrived April 28, 2019, from http://www.thailocaladmin.go.th:15030/e_book / eb1. (in Thai)
- Ministry of Interior, Department of Community Development. (2018). **Guide for Managing Community Tourism Project OTOP Novawithi**. Retrived April 28, 2019, from <http://www.oic.go.th/ PDF>. (in Thai)
- People, (2019). interviewed on April 21, 2019. (in Thai)
- Srirath, W. (2008). **The potential of Ecotourism in Khao Kho District. Phetchaboon**. Thesis for Master degree of Science in Tourism Planning and Management for Ecotourism, Srinakharinwirot University. (in Thai)
- Stake, E., (2010) **Qualitative Research: Studying How Things Work**. New York, NY: Guilford Press.